

Stad trekt jongeren aan, maar bevolkingsgroei komt van 70'er, aldus Jan Latten en Dorien Manting.

Door

- JAN LATTEN
- DORIEN MANTING

27 NOVEMBER 2014

Jan Latten (UvA, Centraal Bureau voor de Statistiek)

Dorien Manting (UvA, Planbureau voor de Leefomgeving)

Steden zijn uberhip. Jongeren stromen massaal toe. Anders dan vroeger blijven ze vaker in de stad wonen zodra ze een partner hebben en kinderen krijgen. Geen wonder dat de meeste aandacht van bestuurders uitgaat naar jonge mensen. De stad past zich snel aan deze trendsettende jonge gezinnen aan. Maar als de kinderen straks uit huis gaan en de hippe stedelijke gezinnen in hun 'lege nest'-fase belanden, staat onze steden een nieuwe transformatie te wachten. Oudere stedelingen zullen andere eisen stellen aan wonen, voorzieningen en publieke ruimte. Kleine signalen daarvan worden nu al zichtbaar.

Steden worden doorgaans geassocieerd met jongeren en niet met ouderen. Dat komt door de enorme instroom van twintigers die nu de sfeer in de steden bepalen. Toch zal in de komende decennia ruim de helft van de groei in Amsterdam van de 70-plussers komen. Tussen nu en 2040 neemt hun aantal volgens de regionale PBL/CBS-bevolkingsprognose alleen al in Amsterdam toe van circa 60 duizend naar bijna 140 duizend. In relatieve zin mag de vergrijzing in steden dan minder groot zijn dan op het platteland, maar in absolute zin is het aantal ouderen vooral in de steden in de Randstad 'booming'. Dat komt niet omdat de komende jaren ouderen vaker dan vroeger naar de stad zullen verhuizen, maar omdat de stedelingen-van-nu in de stad zullen blijven. Daaronder bevinden zich juist ook de jonge middeninkomensgezinnen die de afgelopen decennia de stad verkozen boven het platteland. Daar komt bij dat volgens het CBS juist de midden- en hogere sociale lagen in de bevolking opvallend oud worden. De stad zal straks dus ook de leefwereld voor menig 100-plusser zijn.

Onderzoeker Lia Karsten van de Universiteit van Amsterdam beschreef onlangs hoe de nieuwe stedelijke gezinnen wijken van Amsterdam langzaamaan hebben getransformeerd. In de Amsterdamse wijk Middenmeer bijvoorbeeld veranderden de publieke en private voorzieningen vanwege de consumentenwensen van de jonge middeninkomensgezinnen. Fitnesscentra, speelgoedwinkels, kindvriendelijke horeca of nieuwe stadsparken deden hun intrede. Wijken als de Middenmeer zullen straks weer transformeren als de kinderen van deze vijftigers het huis uit gaan. De meeste vijftigers verhuizen immers niet zo graag meer, zo blijkt uit onderzoek van het Planbureau voor de Leefomgeving. Als ze al verhuizen dan meestal op korte afstand. Met andere woorden: men zal bij voorkeur in de buurt en dus ook in de stad willen blijven.

Tegelijkertijd zijn er zachte signalen die op opkomende nieuwe woonwensen van stedelingen duiden. Kijk bijvoorbeeld naar het Amsterdamse initiatief voor een tijdelijk onderdak voor gescheiden vaders. Of naar de Duitse steden, waarin al enige tijd geëxperimenteerd wordt met 'Bauen für Frauen', wooncomplexen voor oudere vrouwen gericht op de combinatie van zorg met een eigen appartement en gemeenschappelijke ruimten.

Hogere sociale lagen worden opvallend oud. De stad zal ook de leefwereld voor menig 100-plusser worden

Of denk aan de restyling van hofjes voor alleenstaande jongeren en ouderen. De toenemende individualisering, het lossen van familieverbanden, de toenemende nadruk op zelforganisatie van de zorg en het relatief grote aandeel singles in de stad vormen ingrediënten voor andere woonwensen in de nabije toekomst. Zo zal een terugtrekkende overheid steeds meer verantwoordelijkheden leggen bij de burgers zelf, zowel als het gaat om zorg en welzijn maar ook voor wonen en stedelijke ruimte. Dat zou er toe kunnen leiden dat de welvarende middeninkomensgezinnen van nu op zoek gaan naar nieuwe woonconcepten in hun stad of buurt waarin zelfstandig wonen en het zelf regelen van de zorg anders georganiseerd zijn. De hernieuwde aandacht voor hofjes (*Hofjes als paleizen, Open en besloten*: recent verschenen boeken bij uitgeverij Van Stockum) is slechts een van de indicaties. Zou een hofje voor vrijgezellen – zoals het in 1804 gebouwde Brienenhofje in Amsterdam – niet straks een aantrekkelijke optie zijn voor de ouder wordende trendsetters van weleer?

Beleid dat ruimte biedt aan nieuwe, kleine en onverwachte burgerinitiatieven is belangrijk. Zulke initiatieven kunnen een vliegwieleffect krijgen als ook andere senioren volgen. Zoals de wijk Middenmeer de afgelopen tijd getransformeerd is tot kindvriendelijke wijk, zullen dergelijke wijken zich in de toekomst aanpassen tot seniorvriendelijke wijken, eventueel met hulp van private partijen of maatschappelijke organisaties.

Dat vergt uiteraard *Fingerspitzengefühl* bij beleidsmakers marktpartijen en andere betrokkenen. Incidenteel wordt al ruimte geboden aan dergelijke initiatieven bij nieuwbouw. Maar waarom niet ook in de bestaande oudbouw? De langetermijnpoging om de 'boom' van 70-plussers in steden op te vangen wordt in onze ogen nog onderschat. Naast het aantrekken of behouden van jongvolwassenen en de kortetermijnpoging van de zorg voor ouderen nu, is er meer aandacht nodig voor het voorsorteren op vergrijzing in de stad.

Beter dan – zoals sommigen doen – te suggereren dat de stad niet geschikt is voor ouderen, zouden bestuurders en ook marktpartijen meer kunnen inspelen op initiatieven voor nieuwe en andersoortige woonvormen

De stad is er niet voor de ouderen

De stad heeft niet zo veel aan senioren, die zijn beter af in dorpen, vindt Gerard Marlet.
Door

- [GERARD MARLET](#)

27 NOVEMBER 2013

Gerard Marlet (1970) is econoom en directeur van *Atlas*, een monitor die de top-50 gemeenten jaarlijks met elkaar vergelijkt.

Er bestaat een hardnekkig beeld dat de stad vergrijsd. De babyboomers in de stad worden oud. En babyboomers van buiten de stad zouden na hun pensioen weer massaal naar de stad trekken. Om er te kunnen genieten van hun kleinkinderen, en hun geld uit te geven in de vele musea en theaters.

Steeds meer steden willen die kapitaalkrachtige senioren aan zich binden. In Amsterdam is zelfs een *task force* opgericht, om in de binnenstad meer woningen voor ouderen te realiseren.

De kiem voor de vergrijzing werd gelegd op 5 mei 1945. De oorlog was voorbij, en er werden weer massaal kinderen gemaakt. Die kinderen werden in 2011 allemaal 65 jaar oud. Op 1 januari 2010 was 15,3 procent van de Nederlandse bevolking 65 jaar of ouder. Op 1 januari 2011 was dat 15,6 procent. Maar twee jaar later, op 1 januari 2013, was dat ineens 16,8 procent.

Dat ook de stad zou vergrijzen is een misverstand. Zeker, er worden ook daar meer mensen oud dan er worden geboren. Maar de vergrijzingstendens gaat juist grotendeels aan de stad voorbij. Vijfentwintig jaar geleden was 14 procent van de bevolking in de Nederlandse steden ouder dan 65 jaar. Nu is dat nog steeds ongeveer 15 procent. Vijfentwintig jaar geleden was minder dan 12 procent van de bevolking in de dorpen rond de steden ouder dan 65 jaar. Nu is dat al bijna 20 procent. En vijfentwintig jaar geleden was nog meer dan 15 procent van de bevolking van Amsterdam ouder dan 65 jaar. Nu is dat minder dan 12 procent. Bevolkingsprognoses van het Planbureau voor de Leefomgeving laten zien dat dat percentage ook over tien jaar niet boven de 15 procent zal uitkomen.

De meeste mensen die sinds 2011 65 jaar zijn geworden hebben de stad allang verlaten. Ze wonen lekker rustig in de dorpen rond de stad. Door senioren wordt sowieso weinig meer verhuisd. En als ze al verhuizen, is dat meestal naar het verzorgingshuis. Van de wel verhuizende senioren gaan er meer de stad uit, dan de stad in. Zelfs Amsterdam werd vorig jaar nog door zo'n achthonderd 65-plussers meer verlaten dan dat er in kwamen.

Van een massale trek van senioren naar de stad is dan ook geen sprake. Toch willen steeds meer steden specifiek beleid maken, om ouderen aan zich te binden. Huizen worden aangepast, voorzieningen afgestemd, en het zal niet lang meer duren of er wordt gepleit voor een netwerk van rollatorpaden door de binnensteden. Behalve het eigenbelang van de babyboomers onder de politieke elite in de stad, is er geen reden te bedenken waarom een stad ouderen extra zou moeten faciliteren. Waarom gemeenschapsgeld zou moeten worden aangewend om huizen, openbare ruimte en voorzieningen aan te passen aan de specifieke behoeften van ouderen.

De stad is niet de meest voor de hand liggende woonomgeving voor senioren. Jonge mensen vinden in een stad drie dingen: meer kans op passend werk, meer kans op een leuke partner, en meer keuze uit een breed scala aan stedelijke voorzieningen. Jonge mensen hebben er dan ook relatief veel voor over om in zo'n (binnen-)stad te kunnen wonen. Oudere mensen hebben in ieder geval geen werk meer nodig. Een nieuwe partner soms wel, maar de vraag is of de bruisende binnenstad voor hen de beste plek is om die te vinden. Bovendien maken ouderen gebruik van maar een klein deel van de voorzieningen in de stad, en vooral van (zorg-)voorzieningen die niet specifiek stedelijk zijn, en dus ook elders ruimschoots te vinden zijn. Zeker, ook vitale ouderen willen af en toe naar het museum, het concertgebouw, of zelfs naar een optreden van de niet te stuiten Moody Blues in de Heineken Music Hall. Maar die locaties zijn uitstekend te bereiken vanuit de dorpen rond de stad. Per openbaar vervoer bijvoorbeeld, waarin senioren met korting, en soms zelfs gratis, mogen reizen.

Senioren hebben niet zo veel aan de stad, en de stad heeft niet zo veel aan senioren. De stad floreert, omdat hij een broedplaats is van jong en creatief talent, waar nieuwe ideeën ontstaan, nieuwe bedrijven worden gestart, en bestaande bedrijven innovatiever en productiever zijn. Senioren werken niet meer, en dragen daar dus niets meer aan bij.

De stad is niet alleen een productiestad, maar ook een consumptiestad, waar mensen hun geld uitgeven in de vele theaters, restaurants en kroegen. Waar ze niet alleen elkaar inspireren, maar ook banen creëren, voor de onderkant van de arbeidsmarkt. 65-plussers hebben de laatste jaren echter veel minder geld aan 'vereringen buitenshuis' uitgegeven dan 65-minners. Het zou met de opeenvolging van generaties kunnen veranderen, maar op dit moment dragen senioren dus ook langs die route relatief weinig bij aan de vitaliteit van de stad.

Er zijn zeker manieren te bedenken waarop senioren meer bij kunnen dragen aan de stad dan hun jongere stadgenoten. Door sociale controle zijn de buurten en wijken waarin ze wonen over het algemeen bijvoorbeeld veiliger, en is er minder overlast. En misschien kunnen senioren een belangrijke rol gaan spelen in de participatiemaatschappij waar zo vurig naar verlangd wordt. Maar het is de vraag of dat in de stad moet zijn, en of dat voldoende reden is voor positieve discriminatie van, en stimuleringsbeleid voor, ouderen in de steden.

Het staat iedereen vanzelfsprekend vrij om te gaan en staan waar hij wil. Dus als onze ouderen 'koste wat het kost' tot aan hun dood in het centrum van de stad willen blijven wonen? Prima! Maar laat ze de kosten daarvan dan ook zelf dragen.